

Yael Bartana in Van Abbemuseum, Eindhoven

ONVERDRAAGZAAMHEID IN PRACHTIGE BEELDEN

Vorig jaar was het – terecht – de hit op de Biënnale van Venetië, maar toch ontstond er ook commotie over het nieuwe werk van kunstenaar Yael Bartana. Bartana, van oorsprong Israëliësch, maar met Poolse, Joodse en Wit-Russische voorouders, doet in haar nieuwste filmdrieluik, nu te zien in het Van Abbemuseum (Eindhoven), een oproep aan Poolse Joden om terug te keren naar Polen.

Lennard DOST

Yael Bartana, 'ZAMACH', 2011, Collectie van Abbemuseum

De oproep wordt eigenlijk gedaan door het hoofdpersonage van het drieluik, de linkse politiek activist Slawomir Sierakowski. Hij is de leider van de Jewish Renaissance Movement, een fictieve be-

weging die verwarrend genoeg heel overtuigend overkomt. Door de buitenwereld wordt Bartana, terecht of niet, aan hoofdpersoon Sierakowski gelijkgesteld. Wat hij zegt, is eigenlijk wat Bartana denkt, zo redeneerden sommige bezoekers op de biënnale, onder wie de Israëlische minister van Cultuur, Limor Livnat. Aanvankelijk wilde ze niet het werk van 'die anti-zioniste' bekijken. Toen ze dat uiteindelijk toch deed, was ze opgelucht dat de kunstenaar de hoofdpersoon liet sterven. "Kon er van die rare plannen tenminste niks terecht komen."

Je kunt je de commotie voorstellen; een Israëlische die openlijk de Israëlische politiek ten opzichte van de Palestijnen bekritiseert en Poolse Joden oproept om terug te keren naar hun eigen

land; wie kwaad wil doen, kan het makkelijk interpreteren als antisemitisch of als opruiing. Natuurlijk stelt Bartana, wier werk vaak gaat over de verhouding tussen individu en staat, de verloochening van het 'zelf' en de doorwerking van de geschiedenis van het Israëlische volk, met dit prachtige drieluik dat antisemitisme aan de kaak, zowel in Israël als in Polen. Polen, het land waar in de oorlog de meeste vernietigingskampen stonden, staat tegenwoordig bekend als zwaar katholiek, antisemitisch en racistisch.

ARMBANDEN

De Poolse kunstenaar Artur mijewski, dit jaar curator van de Berlin Biënnale, waar de JRMiP zijn eerste congres zal houden in mei, toonde met zijn geweldige video-installatie 'Them' (2007, datzelfde jaar te zien op de Documenta in Kassel) al aan dat verdraagzaamheid niet de sterkste kant is van de Polen. mijewski liet verschillende Poolse groeperingen tijdens een workshop op elkaar reageren. Het mondde uit in een heftige ruzie. Volgens de kunstenaar was dat exemplarisch voor de situatie in Polen. In Israël ligt samenleven ook moeilijk; je kunt je, net als Bartana, amper voorstellen dat een volk dat zo veel onrecht is aangedaan, er zo'n radicale politiek ten opzichte van de Palestijnen op na houdt. Het is niet voor niets dat Bartana de leden van de JRMiP armbanden 'omdoet' die lijken op die van de nazi's. De kunstenaar laat in deel één van het drieluik Sierakowski een bijna leeg en vervallen Decennial

Stadion (Warschau) toespreken. De esthetiek van de film doet denken aan de propagandafilms die Leni Riefenstahl in opdracht van de nazi's maakte. In het tweede deel van het drieluik komen leden van de JRMiP naar de Poolse hoofdstad om een kibboets te bouwen op het voormalige terrein van het getto van Warschau. Deel drie toont de begrafenis van Sierakowski, die gedood is door een onbekende moordenaar. De oproep is hem duur komen te staan. Maar is hij vermoord door de Polen, of toch door de Israëliëten?

Bartana stelt met prachtige beelden en een beladen retoriek op overtuigende wijze onverdraagzaamheid aan de kaak. Ze verbindt de huidige intolerantie met die van zeventig jaar geleden en is niet bang vergelijkingen te maken die bij veel mensen moeilijk liggen. Vreemdelingenhaat bestaat nog steeds, zo lijkt ze te willen zeggen. Niet alleen in Polen, waar vorig jaar nog een aantal incidenten plaatsvonden, maar zeker ook in Israël, en zelfs in Nederland, waar de Partij voor de Vrijheid recent een meldpunt voor overlast van Oost-Europeanen heeft geopend. Never again, zo houden de leden van de Jewish Renaissance Movement zichzelf voor. Maar ondertussen, weet ook Bartana, doet de onverdraagzaamheid in Israël, Polen en Nederland steeds meer denken aan de onverdraagzaamheid van zeventig jaar geleden...

'Yael Bartana ...and Europe will be stunned' tot 26 augustus in het Van Abbemuseum, Bilderdijklaan 10, Eindhoven, NL. Open di-zo van 11-17u. www.vanabbemuseum.nl

'God Save the Queen' in Centraal Museum Utrecht

PUNKERS IN HET MUSEUM

Daags na de opening lijkt de expositie 'God Save the Queen' nog het meest op een goedbezochte reünie van oude punkers. Een grijze man in bandshirt loopt rond, met in zijn kielzog een puber, gebreide muts dwarsig over de ogen geschoven. Die kan nu eindelijk zien hoe zijn vader zijn tienerjaren doorbracht. De tentoonstelling in het Centraal Museum in Utrecht is boven alles een ode aan de beginjaren van punk als subcultuur.

Machteld LEIJ

Dus hangen er aan de muur gestencilde do-it-yourself flyers die oproepen om te demonstreren tegen de kroning van Beatrix in 1980 bijvoorbeeld. Krakkers en punkers verenigden zich onder de leus: geen woning geen kroning, om te protesteren tegen de woningnood in Nederland. Het is natuurlijk niet gek dat punk, de muziekstroming die midden jaren zeventig opkwam en met de Sex Pistols definitief vaste grond onder de voeten kreeg, ook zijn stempel drukte op het leven en het werk van – toen jonge – kunstenaars: die verenigden zich in bands, kraakten ruimtes en begonnen er kunstenaarsinitiatieven. W139 stamt uit die tijd, evenals het alweer ter ziele gegane Galerie Aorta. Hoe punk, met zijn politieke

RENÉ DANIELS, 'SPRAY ARMEE', 1983, 202,5 X 252,5 CM, OLIEVERF OP LINNEN/KATOEN, RIJKDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED

stellingenamen, zijn krakers- en doe-het-zelf-mentaliteit de kunst beïnvloedde, moet je breed zien, zo blijkt in het Centraal Museum. Een vroege Joep van Lieshout is van de partij, eigenlijk vooral vanwege zijn recentere werk: zijn autarkische hang naar vrijstaten past prima in het anarchistische straatje van de punk. En er zijn verstilde, poëtische sculpturen van Henk Visch te zien, die je met de beste wil van de wereld geen punk kunt noemen. Dan is de keuze voor René Daniels, vriend en generatiegenoot van Visch, die optredens van punkbands bezocht en de energie ervan probeerde te vangen op sommige van zijn schilderijen, beter. Van Spray Armee, een collectief waarin Daniels zat met onder meer Rob Scholte, hangt er een energiek doek. Wat de jonge kunstenaars om zich heen zagen gebeuren, raakte hen. Graffiti op straat bijvoorbeeld, hoewel dat misschien meer hiphop is dan punk. Kunst was geen zaak meer van stemmige schilderijen of cerebraal minimalisme. Kunst in de jaren zeventig en tachtig was gedreven, vol rauwe kracht.

Jonge schilders als Maarten Ploeg en Peter Klashorst – die later nog de schilderstroming After Nature zou oprichten – waren niet alleen kunstenaar, maar ook muzikant. Ploeg en Klashorst richtten het bandje Soviet Sex op, maar waren ook TV-piraten in Amsterdam: Rabotnik tv. Alles gebeurde geïmproviseerd, volgens de punkregels: houtje touwtje, anarchistisch en met niet meer dan drie akkoorden. Er staat in het museum een hele batterij aan oude monitoren opgesteld, met beeldfragmenten van het programma, en een klein studiootje, waar je voor de camera mag plaatsnemen.

ALLEGAARTJE

Het werkt aanstekelijk, die energie. Begrijpelijk dat het onderwerp zich leent voor een aansprekende tentoonstelling, vol beeld en geluid, vol herinneringen en met de uitdrukkelijke uitnodiging aan het publiek om te participeren. Albumcovers uit particuliere collecties sieren de wand. Er hangen wat schilderijen van de Neue Wilden uit Duitsland, onder meer de expressionistische doeken van Waltherr Dahn. Richard Longo vertegenwoordigt New York met een tweetal tekeningen, evenals Keith Haring en Basquiat, die met hun graffitiachtige kunst de esthetiek van die dagen mede vormgaven. Maar het blijft een allegaartje, dat niet kan verhullen dat vooral de tijdgeest centraal staat. Dat is jammer. Er had, naast de Nederlandse scene, serieuzere aandacht moeten zijn voor gelijkgestemde kunstenaars elders in de wereld. Nu is die aandacht te terloops. Maar de grootste misser is wel het ontbreken van een brug naar het hier en nu. De crisis van de jaren tachtig had als bijproduct die vruchtbare, maar kritische stroming. Nu is het weer crisis. Waar zijn de kunstenaars van nu, die zich

bedienen van dezelfde houding, dezelfde kritische blik op de macht? Een nieuwe installatie vol oude videobeelden, een repetitieve punkdeun en een drumstel waarop je mag rammen, het is grappig, maar het blijft een nostalgische knieval voor het verleden. Had er niet een Marc Bijl mee moeten doen aan deze expositie, een Jeroen Jongeleen, een David Bade misschien? Hun aanwezigheid zou 'God Save The Queen' hebben kunnen behoeven voor wat het nu is: een weliswaar liefdevolle, maar tandeloze ode aan voorbije dagen.

'God Save the Queen, Kunst, kraak, punk: 1977-1984' tot 10 juni in Centraal Museum, Nicolaaskerkhof 10, Utrecht, NL. Open di-zo van 11-17u. www.centraalmuseum.nl

Opening CAB

Op 21 april opent in Brussel CAB zijn deuren, een nieuw privécentrum waar hedendaagse kunst door middel van twee tentoonstellingen per jaar en residenties gepromoot zal worden. De CAB wil actief deelnemen aan Belgische en internationale uitwisselingen binnen de hedendaagse kunstwereld. Het centrum is gevestigd in oude opslagplaatsen bij een Art Déco-gebouw uit de jaren 30 dat volledig omgevormd werd. In zijn eerste tentoonstelling brengt CAB zeven opkomende kunstenaars uit São Paulo: zij werden geselecteerd door curator Rejane Cintrão van het Museu de Arte Moderna de São Paulo. '7SP' wil een weerspiegeling zijn van de bruisende creativiteit die de voorbije jaren in Brazilië zichtbaar werd en waar São Paulo het centrum van is. Deelnemende kunstenaars zijn Sandra Cinto (1968), Albano Afonso (1964), Paulo Climachauska (1962), Wagner Malta Tavares (1964) en de jongere generatie Ana Elisa Egreja (1984), Rodrigo Bivar (1981) en Rafael Carneiro (1985).

www.cab.be

'Fat Birds don't Fly' in Netwerk Aalst

ZOEKEN NAAR IDENTITEIT

Met de ietwat merkwaardige titel 'Fat Birds don't Fly' toont een groepstentoonstelling in Netwerk Aalst een melange van uiteenlopende kunstenaars die in hun werk vooral de mens en diens al dan niet ge(de)construeerde identiteit als uitgangspunt nemen. Via voornamelijk videowerk en fotografie wordt nagegaan hoe een ik zich verhoudt tot de of het andere, of hoe een identiteit ontstaat dan wel gecamoufleerd kan worden in een bepaalde context.

Inge BRAECKMAN

Pilvi Takala's video 'Real Snow White' uit 2009 opent de tentoonstelling. Daarin zien we hoe aan de in Amsterdam levende en werkende Finse kunstenaar, die zichzelf als Sneeuwwitje heeft verkleed, de toegang tot Disneyland wordt geweigerd aangezien ze een volwassene is die zich verkleed heeft. Kinderen mogen verkleed Disneyland binnen, volwassenen echter niet. Treffend is hoe kinderen naar haar komen en

vragen aan haar en/of hun ouders 'Is she the real one?' Takala's werk gaat vaker over hoe je aan de hand van performances of acties in een specifieke sociale context ongeschreven regels en waarheden blootlegt. Daarbij staat het gedrag van de mens steeds centraal. Deze tentoonstelling wekt continu (de creatie van) narratieve structuren, nu eens lineair, dan weer gesampled en gemixt, op. Vaak laverend tussen fictie en documentaire. Zo toont Ieva Epnere een triptiek over de vrouw Zetna die een eenvoudig en solitair bestaan leidt in Letland en van wie de voornaamste bezigheden zijn: het breien van sokken, koken, het voeren van kippen. In het midden zien we de projectie van haar hut, de linkerprojectie toont de vrouw die binnen zit van buiten gefilmd en de rechterprojectie de

CAECILIA TRIPP, STILL UIT DE 'MAKING OF AMERICANS'

wrouw van binnen gefilmd terwijl ze haar dagelijks handelingen uitvoert.

Caecilia Tripp neemt met haar film 'The Making of Americans' de Afro-Amerikaanse identiteit onder de loep door bijvoorbeeld de rapdiva Jean Grae te volgen, die in een limousine New York doorkruist, of door een magiër te tonen die een marionet animeert terwijl een tweeling aan het tapdansen is in musicalstijl. En de Française Emilie Pitoiset maakt gebruik van een montage uit een Amerikaanse televisieserie voor haar film 'Mimétisme', die replica, nabootsing en het herspelen als onderwerp heeft.

EIGEN BODEM

Maar deze tentoonstelling bevat ook heel wat werk van Belgische kunstenaars. Zo exposeert Bie Michels het installatoir beeldverhaal 'TRACÉS, Analogieën en dissonanten', dat bestaat uit één grote projectie omringd door verschillende kleine projecties. Daarop zien we registraties van getuigenissen en van voorwerpen (kleren, geld). Het is het resultaat van een project dat ze startte in de Kringloopcentrale in Merksem in 2010, waar alle opgehaalde spullen worden verzameld, gesorteerd en/of gerepareerd, voor ze verspreid worden in de verschillende Kringloopwinkels in de stad. Zo worden er gedachten over de objecten weergegeven en verhalen van de mensen die er werken. Vragen als 'hebben objecten een ziel?' en 'Wanneer sterft een object?' komen er aan bod.

Charlotte Lybeer portretteert aan de hand van haar kleurfoto's mensen die zich maskeren en zich op die manier distantiëren van een gemeenschap en van hun identiteit. Ze toont in haar werk dan ook leden van fangroepen die verkleed zijn als dierlijke personages met menselijke kenmerken in een huiselijke setting.

Karin Hanssen is de enige die schilderijen toont. Zij nam het werk 'De Vaderlijke Vermaning' van Gerard ter Borch als uitgangspunt en maakte er interpretatieve herhalingen van door de rugfiguur van de vrouw te isoleren en tot haar essentie te herleiden. Door de vrouw naar onze tijd te brengen en er nieuwe varianten van te maken, eigent Hanssen zich het beeld toe en becommentarieert het. Verder is er nog werk van David Bergé, die collectieve trauma's etaleert door onder andere twee foto's van de treinramp in Buizingen te tonen. Van Ingrid Mostrey is er een installatoir sculptuur. En Els van Riel baseerde zich voor haar video-installatie op een reisdagboek van vijf vrienden die samen van Brussel naar het Spaanse Poboloda en terug reisden. Daarvoor regisseerden vijf gesynchroniseerde camera's eenzelfde werkelijkheid vanuit vijf verschillende gezichtspunten.

'Fat Birds don't fly' tot 13 mei in Netwerk/centrum voor hedendaagse kunst, Houtkaai 2/n, Aalst. Open di-zo van 14 tot 18u. www.netwerk-art.be